

В.І. Пересечанський, студент УНЗ-09-Б3
ДВНЗ «Університет менеджменту освіти»
НАПН України, вчитель Лозівського ліцею
№ 4 Харківської області

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КЕРІВНИКА ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

***Анотація.** Стаття присвячена проблемі сучасного стану інформатизації навчальних закладів, інформаційне забезпечення управлінської діяльності керівника навчального закладу.*

Ключові слова: інформатизація, управлінська діяльність, структура управління, комп'ютеризація навчання, завдання комп'ютеризації.

***Аннотация.** Статья посвящается проблеме современного состояния информатизации учебных заведений, информационное обеспечение управленческой деятельности руководителя учебного заведения.*

Ключевые слова: информатизация, управленческая деятельность, структура управления, компьютеризация обучения, задания компьютеризации.

***Annotation.** This article is devoted to modern state's problem of educational establishments, informative providing of administrative activity of the educational establishment's manager.*

Keywords: informatization, administrative activity, management structure, computerization of studies, task of computerization.

Постановка проблеми. Однією з провідних тенденцій розвитку сучасної освіти є її інформатизація. Реалізація цієї тенденції дає можливість зробити освіту більш ефективною, гнучкою, сучасною, такою, що відповідає міжнародним стандартам.

Інформаційні та комунікаційні технології (ІКТ) за короткий час стали невід'ємною складовою сучасного суспільства. У багатьох країнах світу вільне володіння цими технологіями є складовою базової освіти. Впровадження в освіту ІКТ сприяє підвищенню її якості, а також удосконаленню організації освітнього закладу та управління ним. Застосування інформаційних технологій у системі управління освітою є особливо необхідним, оскільки саме управлінські рішення спроможні змінити всю систему в цілому, а від їх правильності та своєчасності залежить ефективність системи освіти. Одним із методів удосконалення системи управління освітою є впровадження новітніх інформаційних систем. Це дозволяє оптимізувати процес обміну інформацією, зменшити обсяг роботи

адміністратора системи освіти та дозволяє йому приймати ефективні управлінські рішення

У концепції Національної програми інформатизації зазначено, що сутність інформатизації полягає в сукупності взаємопов'язаних організаційних, правових, політичних, соціально-економічних, науково - технічних, виробничих процесів, що спрямовані на створення умов для задоволення інформаційних потреб, реалізації прав громадян і суспільства на основі створення, розвитку, використання інформаційних систем, мереж, ресурсів та інформаційних технологій, створених на основі застосування сучасної обчислювальної та комунікаційної техніки [3, 1].

Обчислювальна та комунікаційна техніка, телекомунікаційні мережі, бази і банки даних та знань, ІКТ, система інформаційно-аналітичних центрів різного рівня, виробництво технічних засобів інформатизації, системи науково-дослідних установ та підготовки висококваліфікованих фахівців є складовими національної інформаційної інфраструктури і основними чинниками, що забезпечують економічне піднесення суспільства. Як показує досвід інших країн, інформатизація сприяє забезпеченню національних інтересів, поліпшенню керованості економікою, розвитку наукоємних виробництв та високих технологій, зростанню продуктивності праці, вдосконаленню соціально-економічних відносин, збагаченню духовного життя та подальшій демократизації суспільства.

Ефективність інформатизації навчального закладу значною мірою залежить від наукового обґрунтування цього процесу. Якщо узагальнити різні погляди науковців на інформатизацію навчального закладу, то можна зазначити, що більшість з них приділяють увагу такій функції, як підтримка управлінських рішень. Результати аналізу наукових праць та власного досвіду підтверджують, що інформаційні технології дають можливість підвищити ефективність усіх складових процесу розробки та реалізації управлінського рішення: отримання необхідної інформації, розробка управлінського рішення,

доведення управлінського рішення до виконавців, контроль за виконанням управлінського рішення.

Однак базовою для всіх інших функцій інформатизації навчального закладу є функція отримання, фіксації, зберігання та перетворення інформації. Ця функція є ширшою за попередню у зв'язку з тим, що інформація потрібна не тільки для прийняття управлінських рішень.

Саме ця функція створює умови для реалізації ще однієї важливої функції інформатизації навчального закладу — задоволення інформаційних потреб учнів, студентів, працівників, потенційних споживачів освітніх послуг, працівників інших освітніх установ та структур управління освітою.

Науковим підґрунтям для впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в управління загальноосвітнім закладом є праці сучасних науковців України. У працях Л.І. Даниленко, Г.В. Єльнікової, В.І. Маслова відображені питання систематизації управлінської діяльності, а проблеми впорядкування збору, обробки та збереження організаційно-управлінських даних ґрунтовно розглянуті такими вченими як В.Ю. Биков, В.В. Олійник, В.Д. Руденко та ін. Аналізуючи праці вчених, можна зробити висновок, що інформатизація системи освіти має два напрямки – впровадження інформаційних технологій безпосередньо в процес навчання та інформатизація системи управління освітою.

Л. Даниленко вважає, що застосування комп'ютерів в управлінській діяльності дає можливість забезпечити своєчасне надання оперативної інформації працівнику, який приймає рішення, з урахуванням її характеру; своєчасне надання аналітичної інформації; надання оптимального обсягу інформації; надання рекомендацій за вибором рішень та скорочення тривалості процесу вироблення рішення [7]. Погоджуючись з напрацюваннями науковців, зазначимо, що в швидкоплинних умовах актуальним стає пришвидшення використання інформаційних потоків в навчальному закладі. У наукових працях це питання висвітлюється

фрагментарно, а питання комплексного застосування інформаційних потоків в навчальному закладі не висвітлено взагалі.

Мета статті: розглянути інформаційне забезпечення діяльності керівника в системі інформатизації навчального закладу.

Завдання: визначити стан інформатизації навчального закладу, виокремити основні складові та розкрити їх зміст в управлінні навчальним закладом, виділити відповідні завдання керівника навчального закладу.

Виклад основного матеріалу. Актуальність проблеми інформатизації управління навчальним закладом полягає в створенні, впровадженні та розвитку комп'ютерно - орієнтованого освітнього середовища на основі інформаційних систем, мереж, ресурсів і технологій. Головною метою є підготовка фахівця, в тому числі керівника закладу освіти до діяльності в умовах інформаційного суспільства, комплексна перебудова педагогічного процесу, підвищення його якості та ефективності. Вирішенню цього питання сприяє інформатизація навчального закладу.

Інформатизація (лат. іпіштаїію - пояснення, викладення) є одним із головних напрямів сучасної науково-технічної революції, на якому ґрунтується перехід від індустріального етапу розвитку суспільства до інформаційного. Це процес перебудови життя суспільства на основі використання достовірного, вичерпного і своєчасного знання у всіх суспільно значущих видах діяльності. Інформатизація охоплює три взаємопов'язані складові: медіатизацію (лат. - посередник) - удосконалення засобів збирання, збереження і поширення інформації; комп'ютеризацію - удосконалення засобів пошуку та оброблення інформації; інтелектуалізацію - розвиток здібностей, сприйняття і продукування інформації, тобто підвищення інтелектуального потенціалу суспільства, у тому числі використання засобів штучного інтелекту.

У науковій літературі, зазвичай, в інформатизації навчального закладу виділяється кілька взаємопов'язаних складових: система інформатизації

навчального закладу; інформатизація управління навчальним закладом; умови створення інформаційної бази управління навчальним закладом.

Успіх інформатизації навчального закладу залежить від управління цим процесом. Комп'ютерна (інформаційна) технологія навчання спрямована на досягнення цілей інформатизації навчання на основі застосування комплексу функціонально залежних педагогічних, інформаційних, методологічних, психофізіологічних і ергономічних засобів і методик, створених і організованих на базі технічного й програмного забезпечення електронних обчислювальних машин (ЕОМ). Виокремлюють кілька основних напрямів використання ЕОМ у навчальному закладі для: наочного представлення і демонстрації основних понять і об'єктів навчальної дисципліни, основних закономірностей, зв'язку теоретичних положень із практикою тощо; автоматизованого навчання, автоматизації проектування; розв'язання розрахункових задач, оброблення результатів вимірів експериментальних досліджень; контролю підготовленості студентів.

Серед важливих компонентів комп'ютеризації навчання є розроблення програмного забезпечення. Програми, які використовують у вищих навчальних закладах, поділяють на такі програмні засоби:

- навчальні (скеровують навчання з огляду на наявні знання та індивідуальні здібності студентів, а також сприяють засвоєнню нової інформації);
- діагностичні (тестові - призначені для діагностування, перевірки, оцінювання знань, умінь, здібностей студентів);
- тренувальні (розраховані на повторення закріплення пройденого навчального матеріалу);
- бази даних (сховища інформації з різних галузей знань, у яких за допомогою запитів на пошук по різних областях знань знаходять необхідні відомості);

- імітаційні (представляють певний аспект реальності за допомогою параметрів для вивчення його основних структурних чи функціональних характеристик);
- моделюючі (відображають основні елементи і типи функцій, моделюють певну реальність);
- інструментальні (забезпечують виконання конкретних операцій, тобто оброблення тексту, складання таблиць, редагування графічної інформації)[6].

Інформаційна функція пронизує всі етапи процесу управління, оскільки ніяке прогнозування і моделювання без необхідної інформації не може бути здійснено. Проблема інформаційного забезпечення управлінської діяльності стала об'єктом особливої уваги та предметом спеціальних досліджень у педагогічній науці в останні два десятиріччя і набуває подальшої активної розробки в наш час. У діяльності керівників навчальних закладів інформація відіграє вирішальну роль у забезпеченні ефективного управління. Тільки достовірне знання щодо якісних змін в процесах навчання, виховання, методичного і матеріально-технічного їх забезпечення, інформація з наслідків діяльності педагогічних кадрів і функціонування всіх структурних підрозділів навчальних закладів дає змогу приймати обґрунтовані рішення, адекватні їх потребам, регулювати умови, необхідні для ефективної роботи педагогічного колективу. Проблема збору, обробки і використання організаційно-управлінської інформації на науковому рівні розглядається в працях вітчизняних науковців В. Бикова, В. Гуменюк, Л. Даниленко, Г. Дмитренко, Г. Єльнікової, В. Луначека, В. Пікельної, В. Руденка [1,2,4,5].

Використання засобів ІКТ в організації та плануванні діяльності загальноосвітнього навчального закладу має певні переваги, а саме:

- підвищення ефективності навчального процесу;
- можливість управління з використанням результатів попередньої діяльності;
- прийняття більш ефективних управлінських рішень;

- підвищення об'єктивності в оцінці діяльності вчителів та учнів;
- більш ефективне управління пізнавальною діяльністю учнів;
- можливість прийняття більш виважених рішень, які стосуються підвищення результативності навчання;
- оперативний доступ до організаційної інформації стосовно діяльності освітнього закладу;
- економія як матеріальних, так і людських ресурсів;
- вільний час на вирішення важливих питань;
- скорочення обсягу рутинної роботи.

Керівнику навчального закладу для вирішення зазначеної проблеми, крім моделювання інформаційної мережі, необхідно вирішувати й інші управлінські завдання. Це такі, як створення та розвиток матеріальної бази інформатизації, що передбачає придбання або отримання комп'ютерів, придбання або розробку комп'ютерних програм, створення корпоративної мережі, підключення до мережі Інтернет, обладнання відповідних приміщень, внесення змін до посадових обов'язків працівників навчального закладу, призначення відповідального за цей процес. Підготовка членів колективу до оптимального використання можливостей інформаційних технологій, підготовка учнів, студентів здійснюється за допомогою навчального процесу, позаурочної роботи, створення можливості використовувати комп'ютерну техніку в повсякденному житті. Підготовка працівників навчального закладу здійснюється за допомогою лекцій, семінарів, практикумів, вивчення літератури, досвіду комп'ютеризації навчального закладу. Усі перелічені вище завдання вирішуються на початковому етапі інформатизації, але вони не вичерпують усіх завдань управління процесом інформатизації.

У процесі інформатизації організаційно-управлінської діяльності навчальних закладів значну роль має відігравати інформація стосовно управління, яка надходить з:

* *паспорту навчального закладу* (загальні дані про навчальний заклад, матеріально-технічне та методичне забезпечення тощо);

- * *відділу кадрів* (ведення особових справ, облік співробітників, ведення книги наказів по особовому складу, тарифікація тощо);
- * *учнів* (ведення особистих справ, облік успішності та відвідувань, психолого-педагогічний супровід тощо);
- * *розкладу* (автоматизація процесу складання розкладу, його варіативність та оптимальність);
- * *бібліотеки* (облік бібліотечного фонду, ведення електронного каталогу бібліотеки);
- * *медичного кабінету* (ведення медичних карт, медичний супровід тощо);
- * *бухгалтерії* (облік фінансових документів, ведення фінансово-господарської діяльності, статистична звітність).

Використання ІКТ в управлінні освітою є складовою розвитку єдиного інформаційного середовища. Без чіткої організації роботи центрального органу системи управління освітою неможливо організувати управління всією системою в цілому. Для створення єдиної освітньої інформаційної системи управління використовується корпоративна система, яка дозволяє:

- узагальнити інформаційні потоки;
- класифікувати всю інформацію;
- забезпечити доступ до центральних баз даних;
- забезпечити обмін інформацією.

Усе це дозволяє забезпечити робітникам системи управління освітою доступ до якісно нового рівня інформатизації та дозволяє підвищити ефективність роботи.

Загальноосвітні навчальні заклади самостійно приймають рішення щодо застосування того чи іншого програмного продукту. Інформаційні системи в освітніх закладах використовуються переважно для автоматизації таких задач:

- управління навчальним процесом (формування навчальних планів, розклад, моніторинг результатів навчання);
- фінансове планування та бухгалтерський облік;

- облік матеріально-технічної бази;
- управління персоналом;
- автоматизація діяльності бібліотеки;
- документообіг;
- підготовка оперативної та зовнішньої звітності.

Нині формується ринок готових інформаційних технологій для освітніх закладів. Розглянемо деякі програмні продукти для автоматизації загальноосвітніх навчальних закладів. Це електронні засоби загального призначення, які створені Компанією «Дієз-продукт» та рекомендовані Міністерством освіти і науки України для використання у загальноосвітніх навчальних закладах (Лист МОН України від 21.08.2007 № 1/9-482, Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України, 26–27, вересень 2007). Серед них програмний засіб «Річний план роботи загальноосвітнього навчального закладу», який включає такі режими роботи як: огляд та друк заходів (групування заходів за напрямками, датами, відповідальними, підсумками); контроль за виконанням заходів (завдання критеріїв відбору, друк результатів контролю за виконанням алгоритмів); оцінка ефективності управління (занесення експертних оцінок, формування звіту за конкретний період); робота з довідниками (додавання відповідальних, підсумків).

Наступна спеціалізована програма – автоматизований розклад уроків «Автор-Школа» – призначена для автоматизованого створення розкладу занять, дозволяє оперативно змінювати розклад, знаходити потрібну заміну. У цю систему вбудовано блок контролю якості кінцевого результату.

Програмний комплекс «UNIS School» призначений суттєво покращити управлінську компетентність та організацію праці керівників установ освіти за рахунок: впровадження автоматизованого обліку й обробки інформації, удосконалення системи ведення документації; забезпечення інформаційної взаємодії між відповідними рівнями системи з використанням електронних засобів зв'язку; зменшення паперових інформаційних потоків з нижньої

управлінської ланки до верхньої за рахунок збільшення електронних потоків інформації; збереження цілісності інформації на всіх етапах її обробки.

Програмний комплекс «Net Школа Україна» призначений для розв'язання задач менеджменту сучасного навчального закладу. Він дає можливість автоматизувати функції кожного з учасників навчально-виховного процесу. Керівникам навчального закладу допомагає у веденні документації (алфавітна книга, особові справи учнів та співробітників, автоматичне формування різноманітних звітів та ведення статистики), розкладу (оперативне датування календарних планів та записів у журналі), обліку руху учнів та складанні автоматичних оперативних звітів, моніторингу навчального процесу за 36 стандартними звітами (закладеними у програму) та за допомогою конструкторів звітів, моніторингу якості навчання.

Розробки В.О. Киричука , до яких відносяться діагностично - проектуючий комп'ютерний комплекс «Універсал» та діагностично-аналітична комп'ютерна програма «ПЕРСОНАЛ», ліцензовані Міністерством освіти і науки України. Діагностично - проектуючий комп'ютерний комплекс «Універсал» створено для організації та управління навчально-виховним процесом у системі проектування особистісного розвитку учнів загальноосвітніх навчальних закладів різного типу. Програмою передбачена діагностика всіх учасників навчально-виховного процесу (учнів, педагогів, батьків) за 53 критеріями; комплексний аналіз особистісного розвитку учнів (прогнозування, конструювання завдань та задач особистісного розвитку); проектування особистісно-розвивального навчально-виховного змісту (програми, проекти, плани, сценарії тощо). Діагностично-аналітична комп'ютерна програма «ПЕРСОНАЛ» створена для психологічної діагностики та аналізу (психометрії) особистісного розвитку кадрового складу освітніх організацій, а також для індивідуальних та групових психологічних консультацій.

Висновки. Враховуючи вище викладений матеріал, можна зробити наступні висновки: інформатизація навчального закладу - це, по-перше,

визначення сутності управління навчальним закладом; по-друге, створення бази даних для інформаційного супроводу управлінської діяльності керівника. Зміст інформації має відповідати змісту управлінських функцій і сприяти забезпеченню наукової основи для прийняття управлінських рішень.

Для якісного процесу управління навчальним закладом потребують подальшої розробки наступні питання: удосконалення матеріально-технічного забезпечення навчального закладу, бази даних; створення програмного забезпечення для вирішення управлінських задач; впровадження електронної бібліотеки.

Застосування в управлінні навчальним закладом інформаційних комп'ютерних технологій дасть можливість: підвищити ефективність навчального процесу; зменшити час на виконання поточної роботи; оперативного доступу до інформації стосовно діяльності навчального закладу.

Література

1. Гуменюк В.В. Інформаційне забезпечення управління загальноосвітнім навчальним закладом : Дис... канд. пед. наук: 13.00.01 / Центральний ін-т післядипломної педагогічної освіти АПН України. - К., 2001. - 220 с.
2. Єльнікова Г.В. Наукові основи адаптивного управління закладами та установами загальної середньої освіти: Дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01 / Центральний ін-т післядипломної педагогічної освіти АПН України - К., 2005. - 453 арк.
3. Закон України «Про Концепцію національної програми інформатизації»: за станом на 09 лютого 2006 р. / Відомості Верховної Ради. - Офіц. вид. - К., 2006. - № 22.
4. Луначек В.Е. Управління загальноосвітнім навчальним закладом з використанням комп'ютерних технологій: Дис.... кандидата пед. наук: 13.00.01 / Центральний ін-т післядипломної педагогічної освіти АПН України. - Л., 2002. - 305 арк.
5. Управління загальноосвітніми навчальними закладами: Програма курсу : методический материал / [Л.М. Калініна, Н.М. Островерхова, О.С. Падалка, М.К. Глоба]. - К. : ПП "Компанія "Актуальна освіта", 1999. - 56 с.
6. Фіцула М.М. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / М.М. Фіцула. - К. : «Академвидав», 2006. - 352 с.
7. Хриков Є.М. Управління навчальним закладом : навч. посіб. / Є.М. Хриков. - К. : Знання, 2006. - 365 с.